

WERINON

UITGAVE VAN DE
HISTORISCHE KRING • NEDERHORST DEN BERG

MAART 2002 • NR 45

Historische Kring Nederhorst den Berg

Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen, Dammerweg 15E 1394 GJ NdB, tel. 0294-254152
	Secretaris	A.M.E. Baar, Torenweg 9 1394 BE NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek, Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	leden	J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394CX NdB, tel. 0294-254309 R.J. Verkaik, Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar, Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen, Kuijerpad 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar, Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Digitale bewerkingen		A. van der Velden, Jan Steenhof 39 1394 GA NdB, tel. 0294-252018
Tekstverwerking		N.W.J. Breed
Ontwerp Omslag		Piet Griffioen
Lidmaatschap		€ 12,50 per jaar . Bankrekeningnr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg
Informatie en documentatie		Maandagavond van 19.30 tot 21.30 uur Bovenverdieping, Sporthal De Blijk.
E – mail Internetadres		HistorischeKring.N.d.B@hetnet.nl www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring

maart 2002, nummer 45

jaargang 12

opgericht januari 1988

Inhoud

Mededelingen en Berichten		2
Van de kaart	Ruud Verkaik	12
Kasteel "De Nederhorst", historische buitenplaats	Jan Baar	14
De Herberg in Overmeer	Anneke van de Werff	20
Petersburg, een archeologisch monument?	Jan Baar	22
Nogmaals de schilder Gert Voorhaar	Els N.G. van Damme	28
Hou streek....(Blijf doorgaan)	Gerard Baar	30

Foto omslag

Meerlaan, omstreeks 1950

Collectie Ruud Verkaik

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

PROGRAMMA 2002

- *Vrijdag 29 maart 2002*: Opening expositie “IJSCLUB NEDERHORSTDEN BERG 1902 – 2002” in het Gemeentehuis te Nederhorst den Berg
- *Vrijdag 31 mei 2002*: Zomerexcursie naar Muiden. Stadswandeling met gids door de Vesting Muiden en bezoek aan het Muizenfort.

FILM “NEDERHORST DEN BERG 2001”

Op Oudejaarsdag 2001 zijn de laatste opnamen voor deze film gemaakt: Beelden van de Spiegelsluis, het splinternieuwe bord “Welkom in Wijdemeren”, Oliebollenactie, Willibrordkerk, het agrarisch bedrijf van Galesloot en het strijken van de vlag van de gemeente Nederhorst den Berg met aansluitend de estafette-loop naar het gemeentehuis van ‘s-Graveland. Vanaf 28 april 2001 zijn er van allerlei gebeurtenissen en op vele locaties opnamen gemaakt.

Het in elkaar zetten van de film, een mooi overzicht van de laatste acht maanden in de gemeente Nederhorst den Berg, zal nog wel enige tijd vergen.

WWW. HISTORISCHE KRING. NL

De afgelopen maanden is er hard gewerkt om de website van de Historische Kring een nieuw uiterlijk te geven. Buiten dat de website informatie geeft over de Kring is het een zoekportaal geworden naar historische verenigingen in Nederland en België. Ideaal voor hen die geïnteresseerd zijn in lokale geschiedenis of genealogie. Momenteel zijn er gegevens van ongeveer 700 gemeenten op te vinden; dit aantal wordt nog verder uitgebreid.

Verder zijn er plannen om een genealogische webpagina speciaal voor de jeugd te maken, zodat zij met behulp van een handleiding zelf genealogisch onderzoek kunnen doen.

Overigens is er al een pagina met nuttige tips voor startende genealogen gemaakt, die voor geïnteresseerden zeker de moeite waard is om te bezoeken en te lezen.

EXPOSITIE IJSCLUB “NEDERHORST DEN BERG” 1902 - 2002

Het boek, dat de 100 jaren van de ijsclub beschrijft, ligt bij de drukker. Het is de bedoeling, dat het eind maart uitkomt.

Voor de EXPOSITIE, die de Historische Kring in samenwerking met de IJsclub wil samenstellen, kunnen we nog heel wat materiaal gebruiken. Voorgaande oproepen hebben wel enig respons gekregen, maar wij denken zo maar, dat er best nog meer boven water kan komen. Er is toch heel wat nodig om een goede, overzichtelijke tentoonstelling te krijgen. Als U iets ter beschikking stelt, blijft het uiteraard uw eigendom, wij willen het alleen maar gebruiken.

Zoek en speur nog eens, s.v.p ! Foto's, knipsels, medailles, bekens, vaantjes, eretekenen, bijzondere voorwerpen, schaatsen, etc..

Eind februari willen we toch wel weten, waarover we kunnen beschikken. Tot 28 februari 2002 kunt u bij ons terecht.

Dus: GEVRAAGD:

BEELDMATERIAAL en VOORWERPEN voor de EXPOSITIE
“100 jaar IJsclub Nederhorst den Berg”

Contact kunt u opnemen met:

Ruud Verkaik, P. de Hooghlaan 24, tel. 254317

Jan Baar, Kerkstraat 6, tel. 254309

Historische Kring Nederhorst den Berg

Bert Snel, Overmeerseweg 123, tel. 254013

Wil van Huisstede, M.Hobbemastraat 11, tel 253682

IJsclub Nederhorst den Berg

WIE WEET WAAR

In de albums van de Historische Kring zitten een aantal mooie foto's, zonder beschrijving van de afbeelding (personen, jaartal of plaatsaanduiding).

Het hier afgebeelde huis in aanbouw, waarachter al een moestuintje ligt, is zo'n onbekende foto.

Misschien is de jongeman met de stropdas om en een zaag in de hand wel de opdrachtgever.

In het dorp zie je dit type huis aan de Slotlaan. Ook de boerderij van Galesloot aan de Reeweg lijkt er wel veel op, zeker wat betreft de dakconstructie, maar bij dit huis in aanbouw loopt het dak aan de achterkant door.

Graag Uw reactie!

Ruud Verkaik, P. de Hooghlaan 24, tel 254317

Op de oproep over gegevens over de foto van Jacob Olie in Werinon nr.44 zijn verscheidene reacties gekomen. De heer Brouwer uit Nigtevecht bracht de oplossing. De boerderij stond aan de Vreelandseweg 26 in Nigtevecht. Nadat die in zijn geheel was afgebroken is het woonhuis bijna in dezelfde stijl weer opgebouwd.

De foto wordt geschonken aan de Historische Kring van de Gemeente Loenen.

Hartelijk dank voor alle reacties.

BOEKEN EN PUBLICATIES

Het boekje met pentekeningen van Peter Lokkart: “Gemeente Nederhorst den Berg. Er komt een eind aan...”, is te koop bij Drogisterij “Elysa” in de Brugstraat. Ook een setje met afbeeldingen van oude ansichtkaarten van Nederhorst den Berg ligt daar op de toonbank. Tijdens de openingstijden van de werkruimte in Sporthal De Blijk – maandagavond van 19.30 uur tot 21.30 uur – zijn verder natuurlijk alle publicaties en uitgaven van de Historische Kring te verkrijgen.

In memoriam: Karel Scherpenhuijsen

Op 10 december j.l. bereikte ons het bericht dat Karel Scherpenhuijsen de voorafgaande dag, na een korte ziekenhuisopname was overleden. Op vrijdag 14 december hebben wij bij zijn laatste rustplaats op de Hornhof afscheid van hem genomen.

Karel was een enthousiast lid. Gedurende zijn lidmaatschap maakte hij lange tijd deel uit van het bestuur, waarbij hij een aantal jaren de functie van penningmeester bekleedde. Van zijn grote lokale kennis en ervaring hebben wij graag gebruik gemaakt, je kon het zo gek niet bedenken of Karel wist wel waar het was, wat er zich afspeelde of wie er op de foto stond. Met plezier denk ik daarbij terug aan de presentatie van oude foto's in de Bergplaats, waar tussen de zaal en Karel levendige discussies ontstonden.

Regelmatig is ook gebruik gemaakt van zijn bereidheid werkzaamheden te verrichten, zoals bij een braderie of een tentoonstelling.

Wij wensen de familie Scherpenhuijsen veel sterkte toe dit grote verlies te verwerken.

Jaap Jansen
voorzitter

LITERATUUR

- Edwin Maes – Begraafplaatsen.* Stichtse Monumentenreeks (1996)
- Ferry Brand e.a. – Loosdrecht op de valreep. Een gemeente op de grens van Utrecht naar Holland* (2001).
- N.Matsier e.a. – De Nieuwe Hollandse Waterlinie* (2001).
- Erik Walsmit – De eendenkooien van Eemland..* In: Tussen Vecht en Eem, dec.2001.
- Arie A. Manten – Breukelen en omgeving tussen 400 en 1200. Middeleeuwse geschiedenis vanuit een plaatselijke gezichtshoek.* Historische Reeks Breukelen 3 (2001).
- Jan Immerzeel – Een kleipijpenvondst.* In: Historische Kring Loosdrecht. Herfst 2001.
- Juliëtte Jonker–Duynstee/Kees de Kruijter – Opkomst en ondergang van kasteel Vreeland.* In: Vechtkroniek, dec. 2001.
- Arjan van 't Riet – Een boerderij in Nigtevecht. “Overberg” en de familie Kersbergen.* In: Vechtkroniek, Historische Kring Loenen, dec. 2001.
- Gre Dieleman – Rondom de Utrechtse Plassen en het Gooi.* Historische foto's van de omgeving uit de collectie van J.van Hoof uit Gouda in relatie met het aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden van A.J. van der Aa. (2000) (ISBN 961-189-3).
- Carla S. Oldenburger–Ebbers en Andrey. L..Reiman – Nogmaals Petersburg.* In : KNOB Bulletin, 2001-3.
- P.J.Lokkart en J.E.Jansen – Gemeente Nederhorst den Berg, er komt een eind aan ...*
- Gemeente 's Graveland - Gegriift in ons geheugen.* Afscheidsboek 2001.

EXPOSITIES

- Van Fuik tot Veter, ondergoed in al zijn glorie* – Huizer Klederdracht Museum, Huizen, t/m 2 maart.
- 100 Jaar Rapiditas* – Gemeentemuseum Weesp.
- Middeleeuwse miniaturen uit het Christelijke Oosten* – Museum Catharijneconvent, Utrecht, t/m 3 maart.

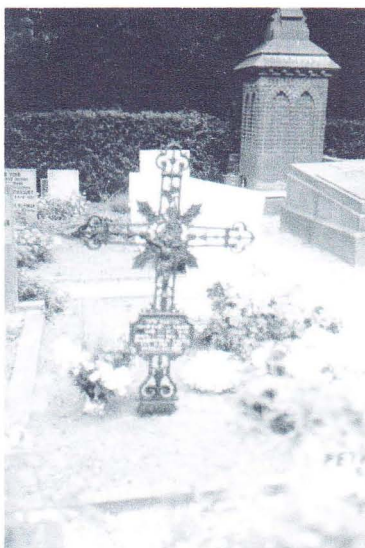
DIALEZING “DOOD EN BEGRAVEN”

Vrijdagavond 23 november 2001 hield de heer Edwin Maes een dialezing over het onderwerp “Begraaven en begraafplaatsen”. Zo’n 40 leden en belangstellenden wilden wel wat meer te weten komen over deze materie. De heer Maes, die vooral studie gemaakt had over de begraafplaatsen in de provincie Utrecht, wist aan de hand van mooie en interessante dia’s en met een goede toelichting heel veel duidelijk te maken over alles wat met de historie van dit onderwerp te maken heeft. In cultuurhistorisch opzicht zijn begraafplaatsen bijzonder interessant.

Aanleg, beplanting, gebouwen en monumentale grafstenen werpen een verrassend licht op de veranderingen, die de laatste twee eeuwen hebben plaatsgevonden in de omgang met de dood.

De begraafplaatsen van Nederhorst den Berg kwamen ook nog even aan de orde. De spreker kon hierover niet zoveel bijzonders vermelden. Hij vond het bijzonder jammer, dat de “dodenlantaarn”, die tot voor de oorlog licht liet schijnen over de R.K. begraafplaats, was afgebroken. (Zie: Jan Baar - “Nu, gij bouwt niet uit weelde”, pag. 140). Op datzelfde kerkhof ontdekte hij wel een apart gietijzeren grafmonument. Al met al een interessante en boeiende avond.

Wonder boven wonder heeft het in deze streken zeer bijzondere gietijzeren kruis, dat een plaats gevonden heeft achterop het R.K. kerkhof links naast het grote kerkhofkruis, alle ruiming en opknapbeurten overleefd.

De tekst is praktisch helemaal verdwenen, maar is gelukkig wel genoteerd:

HIER RUSTEN
HENDRICUS v. d. LAAN
GEB. 31 DEC 1849
OVERL. 3 MEI 1918 EN
MARGARETHA M. v. KOOTEN
GEB. 5 AUG. 1857
OVERL. 2 OCT 1926

**BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
HENRICUS VAN DER LAAN,**
echtgenoot van
MARGARETHA MARIA v. KOOTEN,
overleden te Nederhorst den Berg, na in
zijn lang en geduldig lijden meermalen
gesterkt te zijn door de H.H. Sacramen-
ten, in den ouderdom van ruim 69
jaren den 3en Mei 1918 en begraven
den 7en daaraanvolgende op de
R.C. Begraafplaats aldaar.

God heeft mij geroepen. Exod. V : 3.
O Dood uw vonnis is zoet voor den mensch
wien de krachten begeven. Eccl. XL : 3.
Kinderen, gij weet hoe ik altijd onder U
geweest ben, den Heer dienende in alle
nederigheid, altijd voor u bezorgd en u
niets onttrekkende hetgeen u dienstig konde
zijn. Act. Ap. II 18 : 20.

Beijvert U den geest van een kind onder u
te bewaren, ondersteunt uwe moeder in ha-
ren ouderdom en bidt voormij. H. SCHRIFT.

GEBED.
Ontslu o Heer Uwen dienaar HENRICUS
van allen band der zonde en doe hem spoed-
dig ingaan in Uwe vrestgde door Jesus
Christus onzen Heer. Amen.
Allerheiligst Hart van Jesus,
ontferm U onzer. (300 d. afl.)
Onze Lieve Vrouw v.h. H. Hart bid voor ons.
(100 d. afl.)

J. VAN SCHAIK, Nederhorst den Berg.

Bidt voor de Ziel van Zaliger
MARGARETHA MARIA VAN KOOTEN
Wed. van HENRICUS VAN DER
LAAN, geboren te Nigtevecht den
5 Augustus 1857. Zij overleed te
Ned. den Berg den 2 Oct. 1926 na
een lang en geduldig gedragen lijden,
meermalen gesterkt door de H.H.
Sacramenten in den ouderdom van
69 jaren en werd begraven op het
R. kerkhof te Nederhorst den Berg
den 7den October d.a.v.
De dood is beter dan een bitter
leven en de eeuwige rust beter dan
eene voortdurende ziekelijkheid.
Eccl. 30 : 17.
Mijne dagen zijn als eenen scha-
duw verdwenen en ik ben als hooi
verdord. Ps. 101 : 12
Die den Heer vreest zal het in
zijn uiterste welgaan en op zijn
sterfbed zal hij gezegend worden.
Eccl. 1 : 13.
Gedenk mijn oordeel want zoo zal-
ook het uwe zijn gisteren voor mij
vandaag voor U. Eccl. 38 : 23.
Goede kinderen, die mij zoo zorg-
vol hebt verpleegd in mijne lang-
durige ziekte, ik bedank U voor
uwe liefdevolle zorgen. Uwe Hefde
behoeft niet te sterven. Bidt voor
mij ik zal het voor u doen.
En allen, die dit leest, past op
mijne ziel toe de aflaten aan de
vrijgde schietgebeden verbonden.
Heilig hart van Jesus, op U be-
trouw ik. 300 dg. afl.
„Zoet hart van Maria, wees mijn
heil.“ 300 dg. afl.

Het kruis staat niet meer boven het graf van de echtelieden. Het is in de loop der jaren gelukkig wel steeds gezien als iets apart, zodat het anno 2002 nog een plaats mag hebben.

(Met dank aan Adrie van der Laan, Eilandseweg 26).

N.B.: Een van de aanwezigen heeft na afloop van de lezing het boek “Begraafplaatsen” van de heer Maes laten liggen in “t Spieghelhuys”. Alsnog te bekomen bij Jan Baar.

SCHENKINGEN

- Loketluik van de cel in het politiebureau naast het gemeentehuis, voor de verbouwing – R. v. Oorschot
- Colbert van meester H.J.Kalter, tailleur C.J.Willemsen, NdB – B.Kalter
- Petroleumkan (groen) en kruik (roodkoper) – W.Janneman
- Zilveren suikerschep met wapen van NdB en afbeelding gemeentehuis – J.Baar
- Pillendoosje “Apotheek Nederhorst den Berg” – Apotheek NdB
- Luchtfoto Centrum NdB 1978 – Ton v.d. Velden
- Twee tekeningen ontwerp Sporthal op het Sportcomplex aan de Vreelandseweg – A.Vendrig
- 4 Foto's 1 sept. 2001 – A.Versloot
- Tuinkalender 1975 – B. v.Leeuwen- v. Huisstede
- Afbeelding van het hek van Kasteel Nederhorst, 1961 – A.J.Baar, Huizen
- 2 Foto's Ijsbaan Overmeer 1956/1957 – Thimo Veenman
- Map met krantenartikelen Zanderijsluis – E. Joosse- van Damme
- G.Zomer: “Ouwe Bram”. In: Een-een-twee, Tijdschrift over brandweer en hulpverlening, 21^e jrg. nr 3 juni 2000 – Tjeerd Holdinga
- 2 Foto's Winter 1956 – C. van Huisstede
- T-shirt “Wijdemeren in concert” – Reinier Verkaik
- Aantekeningen “IJsclub” op de Reevaart, jan.1956 – C. van Huisstede
- Foto's Estafetteloop 31122001 e.a. – J.Baar
- Diaserie Restauratieplan De Vecht – B. Dubelaar
- Foto ijsbaan 1929 – K.Hoetmer

Van W.Das:

- Videoband Bommel
- Videoband TV programma “Over de Balk”, Horstermeer
- Videoband Kindervakantiewerk.2001, Impressie
- Videoband Journaal 29 mrt. 2000. Burgemeester Goudberg verbiedt een voetbalwedstrijd van S.C.Nederhorst
- Videoband Stedenspel

Van de familie Neijssen:

- Dossier Plan Overmeer-Zuid 1980
- Wandklok met collage van pentekeningen van NdB
- Schilderij: "Gezicht op brug, brughuis en Vaartbrug rond 1920" van Jac.Kuiper, geschilderd rond 1970
- Verslag Oprichting Bouw- en Houtbond, Afd. NdB
- 2 Kaarten Horn- en Kuijerpolder 1986/1987
- Bevolkingsenquête "Welzijnsplanning" NdB
- Plaat "Nederhorst den Berg aan de Rivier de Vecht", in lijst
- Pentekening Overmeer/Vreelandseweg van Jan Vos in lijst
- 26 Ansichtkaarten
- 4 Mappen knipsels e.d. 1988/1989
- Gemeente Hilversum: De geschiedenis van het Hilversumskanaal met de schutsluis "'t Hemeltje"
- Bouwtekening van een schuur in de Acacialaan
- 4 Foto's van "De Notenbalk" 1987
- 2 Foto's Boomplantdag 1988

Van A.Langeveld-van der Voorn, Texel

- Diverse krantenknipsels
- Handboekje en gids "De Vechtstreek van Utrecht tot Muiden (1945)
- 9 Groepsfoto's van o.a. RK Zangkoren, RK school, Brandweer
- 2 Foto's IJsbaan NdB 1929
- 8 Foto's divers
- Tijdschrift "De Boerderij" (1979). Agrarische bedrijven in Nederhorst den Berg
- "De Pijler" Personeelskrant van Ballast-Nedam (1975). "Zandwinning. Ja of nee?"

Van P.Bakker, Kortenhoef

- Roelof Vennik: Handleiding voor stamboomonderzoek
- Th.J.Poelstra: Een Hollands Stadsarchief
- R.F.Vulsma: Burgerlijke Stand, bevolkingsregisters en genealogie
- H.L. Kruijmel: Voorouders gezocht. Inleiding tot de genealogie
- L.M.Th.L. Hustinx (red.): De archieven in Noord-Holland (behalve Amsterdam)

- N.A.Hamers: Bij ons in de familie. Genealogie en heraldiek

Van de Gemeente Nederhorst den Berg zijn t.g.v. de herindeling en de vorming van de gemeente Wijdemeren meerdere schenkingen verkregen. Publicatie volgt in een volgend nummer van Werinon.

STREEKARCHIEF GOOI EN VECHTSTREEK

Na een verbouwing in februari zijn de openingstijden van het Streekarchief aan de Oude Enghweg 23 in Hilversum vanaf 11 februari verruimd. Het archief is dan open op maandag van 9.00 uur tot 13.00 uur en van dinsdag tot en met vrijdag van 9.00 uur tot 17.00 uur.

Contributie 2002

Bij deze uitgave van Werinon vindt u de acceptgirokaart voor de contributiebetaling voor het jaar 2002.

De penningmeester ziet uw overschrijving graag spoedig tegemoet. Alvast hartelijk dank voor uw medewerking.

Kopij voor het volgend nummer van Werinon, graag voor 20 april inleveren bij de redactie.

VAN DE KAART (foto op de omslag)

Ruud Verkaik

De Meerlaan rond 1950.

De Meerlaan, gelegen tussen Blijkpolder, Horstermeer en Meeruiterdijksepolder is vroeger toch wel een laan met veel bedrijvigheid geweest. Aan het begin stonden wat woonhuizen, even verderop een melkfabriek, een handwasseriej en een paar boerderijen, later was er zelfs nog een poelierswinkel gevestigd.

In die tijd was het een doodlopende weg, waar men in ging, daar waar nu de telefooncel in Overmeer staat. Het einde was bij de manège Laanhoeve. Naast de Meerlaan liep de Tocht, het afvoerkanaal van de Horstermeer, dat die functie verloor in 1925, toen het huidige gemaal de bemaling van het gemaal in Overmeer overnam.

Vanwege de uitbreiding van Overmeer-Noord is er in 1961 een dam gelegd ter hoogte van de Lijsterlaan. Achterin bij de boerderij van Van den Berg, daar waar nu een pompgemaal staat, lag een dammetje, dat niet voor groot verkeer bestemd was.

De oude huisjes aan het begin van de Meerlaan zijn na de komst van de nieuwbouw in 1969 gesloopt om plaats te maken voor een parkeerterrein en later de buslus.

Op de foto zien we het huis van de familie B. Venneman. Links daarvan staan de stal en hooiberg van Snel. De koeien liggen in het weiland, dat later als hertenkamp in gebruik kwam.

Naast het woonhuis hadden de gebroeders Venneman vanaf 1932 de melkfabriek "Hofstede Rundervreugd". Voor die tijd stond er een melkfabriekje aan de Overmeerseweg. Door de vele concurrentie werd de melkfabriek in 1953 gesloten. Het ophalen van de melk bij de boeren is doorgegaan totdat de melktank zijn intrede deed.

Na 1953 kwam in de gebouwen van "Hofstede Rundervreugd" een fabriek voor de productie van matrassen, onder de naam de "Chemische Industrie Rivièra", later werd dat Schuimrubberfabriek "Rivièra". Vele Bergers vonden werk in deze fabriek, die in 1965 afbrandde, maar weer herbouwd werd.

Achter de fabriek lag van 1956 tot 1982 de ijsbaan van IJclub "Nederhorst den Berg". In het begin was die alleen te bereiken over het erf van de familie Venneman en langs de fabriek.

Voor iemand, die deze situatie niet gekend heeft is een en ander nu moeilijk voor te stellen. Links ligt Overmeer-Noord met de Lijsterlaan en rechts is de Rivierahof.

Aan de Tocht. De achterzijde van het begin van de Meerlaan omstreeks 1937

De oude huisjes aan de Meerlaan en aan de Tocht, ook wel "Rooie Tocht" genoemd, vanwege het roestkleurige Horstermeerwater, dat er door afgevoerd werd.

KASTEEL “DE NEDERHORST”: EEN HISTORISCHE BUITENPLAATS

Jan Baar

Zo'n 25 jaar geleden nam de belangstelling voor historische buitenplaatsen, tuinen, parken en de daarmee samenhangende tuinarchitectuur sterk toe, mede door de discussie over en de reconstructie van de tuinen van Paleis Het Loo in Apeldoorn. Ook de verdwenen tuinen van Petersburg aan de Vecht in de Kuijerpolder kwamen langzamerhand weer in de belangstelling.

De minister van CRM beloofde dat de bescherming van historische buitenplaatsen onderdeel van Rijksbeleid zou worden. Zodoende werd in 1978 de “Commissie Buitenplaatsen” ingesteld, als subcommissie van de Monumentenraad.

Ruim 1000 buitenplaatsen kwamen op een inventarisatielijst. De Commissie Buitenplaatsen bezocht al die buitenplaatsen en bracht advies uit over een eventuele bescherming. Tenslotte bleven er meer dan 500 buitenplaatsen over, die volgens de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) voor bescherming als totaal complex in aanmerking kwamen en waarvoor een beschermingsprogramma opgezet moest worden. Van 300 van de uitverkorene complexen zijn tot nu toe beheersplannen opgesteld.

Het uit de 13^e eeuw stammende Rijksmonument “De Nederhorst” kwam op de inventarisatielijst, waarna de erkenning als “Complex historische buitenplaats” in 1999 volgde.

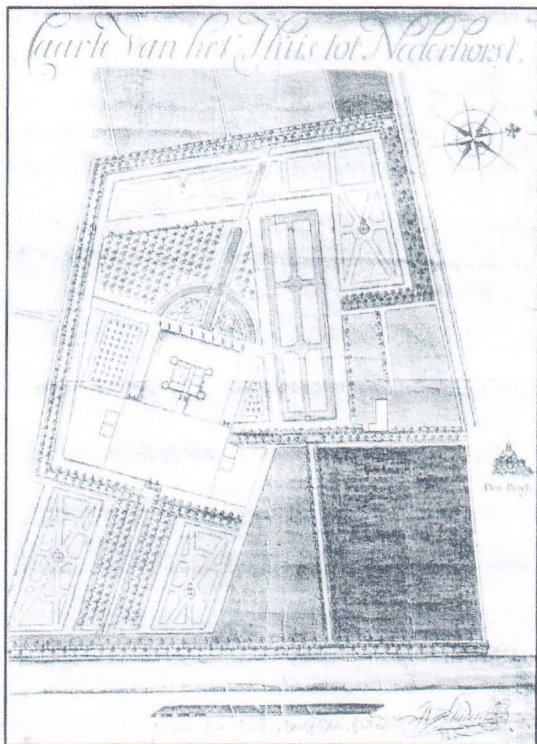
Het “Beheersplan Kasteel De Nederhorst, periode 2001 – 2011” werd opgesteld door de Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen. In dat plan wordt de buitenplaats beschreven en gewaardeerd en wordt er bekeken wat er moet gebeuren aan onderhoud en ingrepen. Ook is er een meerjarenplan opgesteld om de buitenplaats blijvend in stand te kunnen houden.

Onder een historische buitenplaats wordt verstaan het totaal van een huis en de omgeving, die in de loop der jaren daarmee een geheel is geworden. Gebouwen, tuinen, parkaanleg, tuinkoepel, hekken, bruggen, singels, bossen, weilanden, etc., etc. vormen tezamen het Complex Buitenplaats.

Zo'n samenhangend geheel, vaak een sinds eeuwen bestaande eenheid van huis, tuin en park bepaalt de cultuurhistorische waarde van een buitenplaats. Door de ouderdom en de aparte ontwikkeling heeft een historische buitenplaats meestal ook een grote landschappelijke en natuurwetenschappelijke betekenis gekregen.

Oorspronkelijk was het kasteel een eenvoudige woontoren met een gracht er omheen. Daarna volgden enige onregelmatige uitbreidingen. Waarschijnlijk ontstond er zo een verzameling gebouwen rond een binnenplaats. In het begin van de 17^e eeuw onderging het kasteel onder Godard van Reede een grootscheepse verbouwing en kreeg het de vier zeshoekige hoektorens. Het terrein kreeg de huidige opzet in de 18^e eeuw. De zicht- of toegangslaan vanaf de Reeveert kreeg toen ook de huidige ligging en het ruime voorplein werd aangelegd. Uit ca. 1713 is een tuinplan van Nederhorst van Jan van Staden bewaard gebleven.

In die periode werd ook het prachtige hek in Lodewijk XIV-stijl aan de Slotlaan onderdeel van de buitenplaats, evenals het decoratieve smeedijzeren hek, dat tot 1971 aan de Reeveert stond en dat na de demping aan de achterzijde van het kasteel geplaatst is. Rond 1750 waren de meeste en belangrijkste veranderingen en aanpassingen voltooid.

De aanleg van Nederhorst, getekend door J. van Staden, ca. 1713

In “De Teegenwoordige Staat” van 1772 wordt Nederhorst ook vermeld: “Het is een aanzienlijk gebouw, met vier toorens, op ieder hoek een, versierd, en voor eenigen tyd naar den nieuwen smaak verbouwd. Het wordt omringd door eenen vyver, waar over eene fraaie steenen brug gemaakt is.. Van vooren heeft het een vermakelijk gezigt over de nieuwe Vegt, van agteren een bosch van hooge Ypenboomen.”

“Het Lustoord tusschen Amstel en Grebbe” uit 1837 heeft ook aandacht voor Nederhorst: “De omtrek hier wordt niet weinig verfraaid door het statige boschgeboomte tot het slot van Nederhorst behoorende, - een treffelijk gebouw, van grachten omringd en tot hetwelk een steenen slotbrug den toegang verleent.”

De beschrijving uit 1841 van Van der Aa vermeldt: “De tuin welke er toe behoort, levert veele schoone partijen op.”

De 19^e eeuw bracht verder niet veel veranderingen, het beheer onder freule Warin kan waarschijnlijk als behoudend gekarakteriseerd worden. Alleen de aard van de beplantingen zal gewijzigd zijn. In die jaren waren delen van het terrein beplant met griendbossen van wilgenbomen, die de grondstof leverden voor de plaatselijke hoepelbuigerijen. Het “Tenenbos” achter de nieuwe boerderij aan de toegangslaan vanaf het Juliana-Bernardplein en de begroeiing langs de singel ten noorden van de oprijlaan, het “Hoedenkastje” zijn daar nog restanten van.

In het begin van de 20^e eeuw werd het huis onder baron van Lynden gerestaureerd en ook de tuin onderging enige veranderingen. In 1931 was het kasteel in goede staat: “Het is een indrukwekkend gebouw, omringd door een prachtig park. Bijzonder fraai is ook het inrijhek.” Na die tijd gebeurde er steeds minder in en om het huis. De houtroof tijdens de oorlog verergerde de toestand nog eens extra. Tenslotte werden huis en tuin volledig verwaarloosd.

Het Verslag over de jaren 1955-1956-1957 van de Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied geeft een treurig beeld: “Bij een bezoek aan het kasteel betreurden wij de deplorabele toestand, waarin wij het bouwwerk alsmede de omringende beplanting aantroffen. Het geeft ons echter voldoening, dat herstelwerken onder toezicht en met medewerking van Monumentenzorg worden verricht, bestaande uit:

waterdicht maken van het dak, inzetten van nieuwe ruiten en restaureren van de toren, waar de leidekking is vernieuwd.”

De moeilijkheid was een juiste bestemming voor het kasteel te vinden.

In 1959, toen de heer Jonker kasteel Nederhorst met de ruim 5 ha park en tuinaanleg verwierf, begon een periode van opbouw en herstel. Een gedeelte van het monument werd verhuurd als kantoorruimte en het resterende deel bood onderdak aan de grote, gevarieerde verzamelingen van de slotvoogd. Vooral de klokkencollectie was vermaard.

De grote brand van 10 januari 1971 kon gelukkig de opgang van Nederhorst niet stuiten.

In 1971 werd het kasteel met park overgedragen aan de Harmine Wolters Stichting, (gesticht 5 februari 1960). Het complex werd toen als volgt omschreven: “Het kasteel “Nederhorst” met daarbij gelegen percelen weiland, bos, water, dijk en daarbij behorende moestuin, stal met dienstwoning, en verdere opstallen, staande en gelegen te Nederhorst den Berg, een ter plaatse afgebakend gedeelte ter grootte van circa vijf hectare, drie en zestig are en achttien centiare, alsmede de zich in het kasteel bevindende betimmeringen of andere daartoe behorende, door aard of bestemming onroerende zaken en alle aan het kasteel “Nederhorst” verbonden heerlijkheids- en andere rechten, met uitzondering evenwel van de Heerlijkheden, Horstwaerden en Riethoven; [etc.]”

In 1987 werden de Statuten van de stichting aangepast.

De buitenplaats laat ondanks enkele verbouwingen en aanpassingen nog steeds veel zien van de oude opzet.

In 1992 kreeg Nederhorst in het kader van het “Kanjerprojekt” subsidie voor de restauratie van de monumentale brug uit eerste helft van de 18^e eeuw en het herstel van de toren aan de rechterzijde.

Enige tijd geleden is door de RDMZ een nieuwe omschrijving van Nederhorst gemaakt, waardoor het totale complex van 5,4 ha in zijn totaliteit bescherming geniet.

Het park van Nederhorst is redelijk gaaf bewaard gebleven, wat betreft de situatie rond 1730. In het bos achter het kasteel is de 19^e eeuwse opzet met slingerpaden, ondanks overwoekering nog wel herkenbaar.

Het beheersplan richt zich vooral op:

- Voortzetting van het huidige beheer. De hoofdstructuur moet uitgangspunt blijven.
- Herstel van het padenpatroon van het 19^e eeuwse park achter het kasteel, waardoor meer openheid zal ontstaan.

Al met al lijkt het van belang, de cultuurhistorische waarde van de aanleg te bewaren en duidelijker uit te laten komen.

Het bos van het kasteel is voor allerlei dieren van belang als schuil- en verblijfplaats in de verder open omgeving. Een gevarieerd bomenbestand zal deze functie nog meer kunnen versterken.

Een en ander kan voor kasteel Nederhorst wel iets betekenen:

- De gracht moet uitgebaggerd worden
- De beplanting moet aangepast worden
- Watergangen dienen uitgebaggerd te worden en oevervegetatie verwijderd.

De slotconclusie kan zijn: De Historische Buitenplaats De Nederhorst is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorisch belang vanwege:

- de ouderdom
- het hoofdgebouw, dat een voorbeeld is van een 17^e eeuwse huis met een kasteelachtig aanzien
- de representatieve 18^e eeuwse classicistische ingangspartij
- de bewaarde 17^e /18^e eeuwse structuur
- de samenhang tussen de onderdelen van de buitenplaats.

Kasteel "Nederhorst", foto Jacob Olie, april 1900
(Gem. archief Amsterdam)

De gemeenteraad van Nederhorst den Berg gaf in november 2001 een positief advies aangaande het indienen van het verzoek bij de RDMZ om het complete terrein als historische buitenplaats aan te merken.. Als de aanvraag wordt ingewilligd wordt kasteel Nederhorst een beschermd landgoed, waardoor dus ook de directe omgeving monument wordt. Uiteraard zal er de nodige subsidie binnen moeten komen om onder meer het park en het bos te renoveren

Hoe een en ander daadwerkelijk zal uitpakken is nog niet te bekijken. Er zal nog heel wat moeten gebeuren, voordat het kasteel vanaf de van overwoekeringen ontdane slingerpaden in het in de stijl van de negentiende eeuw herstellde wandelpark bewonderd kan worden.

DE HERBERG IN OVERMEER (2)

Anneke van der Werff

Jan van Oosterwijk is eigenaar en kastelein van De Herberg te Overmeer vanaf 1758. In 1767 overlijdt hij. Zijn dochter en enig kind, Geertje van Oosterwijk, erft De Herberg. Zij trouwt in 1789 met Pieter Bak, die dan de kastelein wordt. Zij hebben De Herberg vrij van schulden geërfd, maar in 1813 verandert dat. In dat jaar verschijnen Pieter Bak, herbergier en katoendrukker, en zijn huisvrouw Geertruij Oosterwijk met getuigen voor Roelof Papegaay, keizerlijk notaris, residerende te Weesp. Zij erkennen, dat zij van Jacobus van Beek, tapper te Nederhorst den Berg, tweehonderd Hollandse guldens in zilveren munten hebben ontvangen. Het onderpand is een huis met achterhuis, tuin en boomgaard te Overmeer. De akte is opgemaakt ten huize van Pieter. De rente wordt elk jaar op de eerste november gevorderd, evenals en deel van de hoofdschuld.

De zaken gaan kennelijk niet zo goed, want in 1815 nemen ze een tweede hypotheek van dezelfde Jacobus van Beek, maar nu van f400,--. In 1820 sterven Pieter en Geertje kort na elkaar, Pieter op 10 september en zijn vrouw 24 september. De erfenis moet geregeld worden.

Hun kinderen, Gerardus Bak, klompenmaker, en Christina Maria Bak, naaister, beiden meerderjarig en Matheus Steijnen, scheepstimmerman en voogd over de minderjarige kinderen Anna en Elisabeth. Er wordt een familieraad gehouden.

De heer Gerrit Schimmel en de heer Janszoon Schouten doen de schatting van de goederen. Typisch is, dat bij de inventarisatie een tafel met zes stoelen geschat wordt op f3,-- , terwijl een tafellaken met twaalf servetten getaxeerd wordt op f6,--. De twee eerder genoemde hypotheeken worden ook opgenomen.

Jacobus van Beek schiet ook nog de schulden en begrafeniskosten van de beide overledenen voor:

Het kerkgeregt en de begrafenis van het lijk van Geertje Oosterwijk f14,60

Aan de heer chirurgijn Pieter Ubink voor geleverd medicamenten f11,50

Aan Meester Timmerman Dirk van Dijk te Overmeer voor doodskisten der beide lijken f21,30

In totaal bedraagt dit alles *f64,--*.

Het perceel is niet verhuurd. Het wordt in de belasting aangeslagen voor:

wegens de gebouwde eigendommen f12,50

wegens de aangebouwde eigendommen f8,45

wegens het deuren- en venstergeld f12,47

Het huis met tuin en erve wordt bij opbieding geveild. De hoogste bieder krijgt een plokpenning als premie. De heer Jan Snelling, herbergier te Weesperkarspel is met de somma van *f950,--* de hoogste bieder. Hij krijgt de premie van *f6,--* uitgekeerd.

Gerardus en Christina Bak, evenals Matheus Steijnen bekennen en verklaren een relatie, een handelsbetrekking, te hebben met de heer Gerardus Blancke, makelaar te Amsterdam. Deze makelaar had veel bezittingen in en in de omgeving van Nederhorst den Berg. Hij betaalt de erfgenamen een som van *f1140,--* in contanten en wordt zodoende de nieuwe eigenaar.

De Herberg in Overmeer (1) is te lezen in Werinon 42, juni 2001.

PETERSBURG, EEN ARCHEOLOGISCH MONUMENT?

Jan Baar

In het jaar 1996 werd herdacht, dat Peter de Grote, Tsaar aller Russen, in 1696 zijn eerste grote Europese reis ondernam, waarbij hij ook de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden aandeed. Hij bezocht onder andere Zaandam, waar hij enige tijd min of meer incognito in de scheepsbouw werkte.

Daar Peter de Grote in 1716/1717 enige bezoeken had gebracht aan zijn vriend én financier, de welgestelde Amsterdamse koopman Christoffel Brants, wonende op de naar de Tsaar genoemde buitenplaats “Petersburg” in de Kuijerpolder aan de Vecht in Nederhorst den Berg, vlak bij het overzetveer naar Nigtevecht, besteedde de Historische Kring Nederhorst den Berg de nodige aandacht aan het Peter de Grote Jaar.

Petersburg was in die dagen wereldberoemd. In het boekwerk “De Zegepralende Vecht” uit 1719 zijn liefst 12 afbeeldingen van “De Roem der Hoven” opgenomen en in het begeleidende dichtwerk van Claes Bruin “Speelreis langs de Vechtstroom” wordt de schoonheid van Petersburg in vier strofen in velerlei toonaarden bezongen.

*“Wij zijn dan eindelyk geland
Voor Petersburg, mijn Reisgenooten,
Voor Petersburg, zo schoon van stand,
Welks roem ik nimmer kan vergrooten
Naar waarde; ik zie gy staat bedeed
Voor zo veel wonderen, myn vrinden,
Deez’Lustplaats, door heer SCHYNVOETS geest
Ontworpen, kan naau weêrga vinden.
O Vecht! hoe heerlyk sluit ge uw kring
Met zulk een onwaardeerb’ren ring!*

De redactie van Werinon stelde een speciaal nummer samen, “Petersburg, een verdwenen buitenplaats”, en de werkgroep Petersburg van de Historische Kring richtte een expositie in het gemeentehuis in. Expositie en Werinon-uitgave werden aangemeld bij de landelijke Peter de Grote

Manifestatie 1996-1997 van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De stuurgroep, die de manifestatie begeleidde en de vele evenementen, die overal in het land georganiseerd werden, coördineerde, aanvaardde de activiteiten van de Historische Kring Nederhorst den Berg als onderdeel van het Peter de Grote Jaar.

Een van de auteurs in het Petersburgnummer van Werinon was Jola Meijer. Zij schreef het artikel "Petersburg: de aanleg naar ontwerp van Simon Schijnvoet." Een uitgebreide, geannoteerde versie van dit artikel verscheen even later in het Bulletin KNOB 95 (1996), tijdschrift van de Kon. Ned. Oudheidkundige Bond en Rijksdienst voor Monumentenzorg, onder de titel "De Buitenplaats Petersburg, een ontwerp van Simon Schijnvoet." Tegelijkertijd bracht de Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur een bezoek aan de tuinen en parken van Peter de Grote in Sint Petersburg en omgeving. Tijdens deze excursie kregen Carla S. Rodenburger-Ebbers en Andrey L.Reiman de gelegenheid het ontwerp van Petersburg aan de Vecht in Nederhorst den Berg, dat zich in de Academie van Wetenschappen aldaar bevond, te bestuderen. Deze tekening is een "concepttekening", een veldtekening, waarin nog veranderingen aangebracht konden worden.

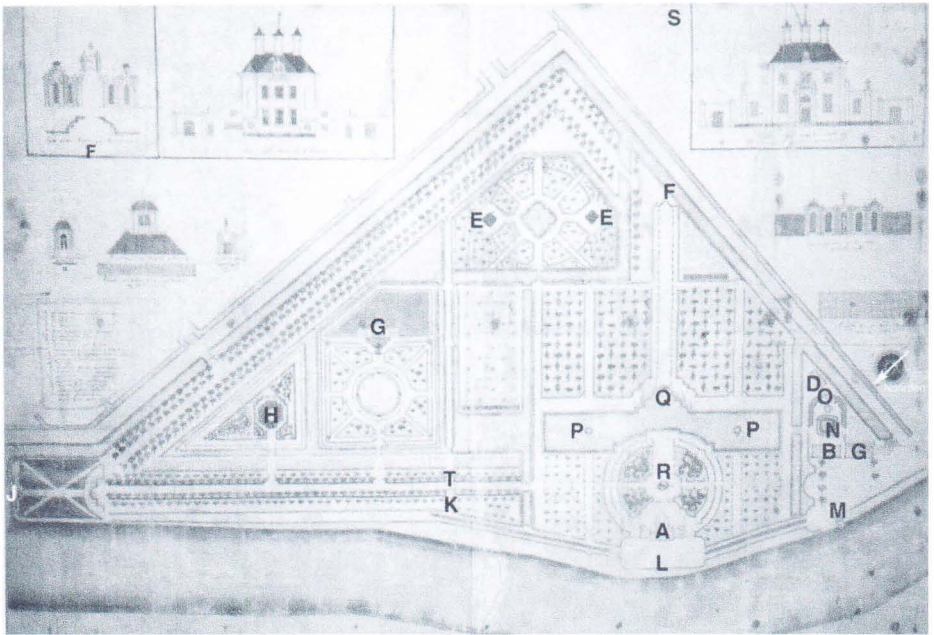
Dat ontwerp werd voor het eerst tentoongesteld op de expositie "Peter de Grote en Holland" (1996).

In het artikel van Jola Meijer werd ook een ontwerp van lusthof en tuinen van Petersburg aan de Vecht beschreven. Dit ontwerp bevond zich in Londen, in de British Map Library van het British Museum. De zeldzame ingekleurde plattegrond van de buitenplaats zat in een verzameling prenten en kaarten van Christoffel Beudeker, voorin een ingekleurde uitgave van "De Zegepralende Vecht". De plattegrond werd afgebeeld bij het artikel in Werinon. Een foto van de tekening was voor het eerst te zien op de expositie in Nederhorst den Berg.

De Beudeker- inkttekening was geen ontwerp voor de tuin, maar meer bedoeld als pronkstuk voor in het huis en om ten geschenke te geven. Zo'n tekening wordt een "nette schets" genoemd en kan beschouwd worden als een modeltekening. Hoogstwaarschijnlijk heeft deze plattegrond in het buiten "Petersburg" aan de muur gehangen.

Deze drie gebeurtenissen - het artikel van Jola Meijer, de expositie in Nederhorst den Berg en de studiereis naar Sint Petersburg - hebben geleid tot de herontdekking van de buitenplaats Petersburg en de twee, tot voor kort voor Nederland onbekende ontwerpen van de buitenplaats van Simon Schijnvoet.

In het Bulletin KNOB, Jaargang 100, 2001, nummer 3 verscheen van Carla S. Oldenburger-Ebbers en Andrey L.Reiman een artikel onder de titel: "NOGMAALS PETERSBURG LANGS DE VECHT. Een vergelijking tussen twee plattegronden voor deze buitenplaats uit de Collectie Beudeker en uit de Collectie van Peter de Grote."

De plattegrond van Petersburg door Simon Schijnvoet, ca. 1715, de "concept - of veldtekening".

Coll. Bibl. Academie van Wetenschappen, St. Petersburg. (Uit KNOB, 2001-3).

De nette schets of modeltekening uit de Beudeker Collectie, Londen, staat afgebeeld in Werinon (1996) "Petersburg een verdwenen buitenplaats", p.36.

In dit artikel komen enkele nieuwe gegevens van Simon Schijnvoet aan de orde en geven de auteurs een uitvoerige beschrijving en vergelijking van de “nette schets” uit Londen en de “concepttekening” uit Sint Petersburg. Beide tekeningen zijn gemaakt tussen 1712 en 1717, zonder vermelding van de naam van de tekenaar Simon Schijnvoet. Op de concepttekening zijn een legenda, opstanden, een windroos en schaalverdelingen te zien. Schijnvoet gaf hiermee aanwijzingen voor de uitvoering van zijn ontwerp, maar de tekening zelf is niet altijd even nauwkeurig uitgevoerd. Ook de prenten van Stopendaal in “De Zegepralende Vecht” worden bekeken in hun relatie tot de tuinen. Deze zijn getekend na de aanleg van de tuinen en zullen ook niet altijd de exacte weergave geven. De auteurs komen tot de conclusie, dat de werktekening uit Sint Petersburg de werkelijkheid meer weergeeft, dan de modeltekening die hing in Petersburg aan de Vecht. De twee plattegronden en de prenten van Stopendaal vullen elkaar aan.

Het bijzondere van de tuin van Petersburg is, dat het een echte Hollandse tuin betreft, gelegen in een drassige polder, in de bocht van een rivier en omgeven door een windsingel, “maar misschien nog belangrijker is, dat Schijnvoets vernuft hier een tuin heeft gecreëerd waarin vele deeltuinen in harmonieuze relatie tot elkaar staan. Niet de vele versieringen maken deze tuinen uniek maar het muzikale samenspel van siertuinen, moestuinen, teelttuinen en lanen, singels en kaden, die alle als vanzelf in elkaar overvloeien, dat maakt Petersburg tot een waarlijk en typisch Hollands technisch vernuft.”, aldus de auteurs.

Peter de Grote was tijdens zijn reis en verblijf in Holland onder de indruk gekomen van de tuinen, die aangelegd waren, met als uitgangspunt de rivier, het kanaal, of de wetering, waaraan het terrein gelegen was. Aan de Finse Golf werden, gestimuleerd door de Tsaar, meerdere buitenplaatsen aangelegd.

In 1928 schreef de heer C.de Bree, onderwijzer aan de School met den Bijbel in Nederhorst den Berg, een artikel in “Niftarlake”, waarin hij onder andere melding maakte, dat “men heden ten dage telkens overkluisde ruimten vindt en dat er ook allerlei houten en stenen riolen voor de dag komen, die hoogstwaarschijnlijk dienst hebben gedaan voor het toevoeren van het water, dat bij feestelijke gelegenheden of deftige bezoeken door de vele fonteinen in sierlijke bochten omhoog werd gespoten en daarna in

brede bassins neerplaste.” Ook vond de Bree het niet zo moeilijk zich de situatie van de 18^e eeuw voor de geest te halen: ”Door het afgraven waren de fundamente van het hechte herenhuis weer te voorschijn gekomen en het was nu, als men zich met behulp van de bestaande platen even de vroegere situatie voorstelde, betrekkelijk makkelijk zich de ligging van het huis en zijn omgeving vast te stellen. Daar lagen ze, de grondslagen van de trotse patriciërs woning, nog even hecht als voor ruim 200 jaren, breed en zwaar, en nog tartten ze de kracht van schop en houweel. Zelfs was de structuur der paden nog duidelijk na te gaan: eerst een laag harde grond, as of puin, dan een laagje zand en dit weer bedekt met een fijne schelplaag”.(zie: J.Krol, “De geschiedenis van Nederhorst den Berg”, Hoofdstuk IV). Ten tijde van de interesse van de Bree voor Petersburg werd de boerderij, die in de 19^e eeuw op de plaats van de buitenplaats gebouwd was, vervangen door een modernere boerderij, die ondertussen ook al weer verdwenen is.

Het terrein van de “driehoek van Petersburg” ligt er nog net zo bij als in het begin van de 18^e eeuw. Binnen de weg en de singels liggen weilanden, kaden en watergangen. Onder het maaiveld zijn de oude structuren nog aanwezig: bassins, een dwarsgracht, de hoofdlaan en afwateringskanalen zijn op een luchtfoto uit 1945 goed te herkennen (zie “Petersburg, een verdwenen buitenplaats” p.27).

De bedoeling van het artikel “Nogmaals Petersburg aan de Vecht” is, “deze vroeger zo beroemde Nederlandse buitenplaats eer uit de vergetelheid te ontrukken door het terrein zelf als een archeologisch monument voor te dragen. Zowel voor de Nederlandse als voor de Russische tuinhistorie is het van groot belang te weten of de drie bassins en eventuele andere tuinonderdelen (zoals bijvoorbeeld tuinbeelden) eveneens nog een sluimerend ondergronds bestaan leiden.” . Een bescheiden archeologisch onderzoek, met het doel meer te weten te komen over de archeologische resten van deze unieke Hollandse tuin, zou misschien een goed begin zijn. Als inderdaad zal blijken, dat naast de watergangen en de zichtlaan ook de drie bassins bewaard zijn gebleven, dan zal een voorstel tot archeologisch monument meer dan gerechtvaardigd zijn.” Omdat alle resten van Petersburg zich onder de grond bevinden lijkt een Rijksaanwijzing tot beschermde historische buitenplaats niet haalbaar.

Misschien, dat de slotregels van de strofen over Petersburg in het gedicht van Claes Bruin, *“O Petersburg!, Wy zien u moog'lyk nimmer weder”* nog eens gedeeltelijk gelogenstraf zullen worden en zal *“ 't Lusthuis, naar de Kunst gebouwd”*, waarvan Bruin zich afvroeg *“Hoe komt deez'pracht in dit moeras? Noch korts een ruime waterplas”*, toch nog eens deels zichtbaar worden.

Nederhorst den Berg lijkt interessante tijden en ontwikkelingen tegemoet te gaan op historisch terrein: Petersburg op de nominatie voor archeologisch monument, Kasteel Nederhorst een beschermd complex als buitenplaats en wie weet een nieuwe Reeveart. De tijd zal leren, wat er van komt.

NOGMAALS DE SCHILDER GERT VOORHAAR

Els N.G. van Damme

In vorige nummers van Werinon (nrs. 42 en 44) werd de schilder Gert Voorhaar voor het voetlicht gehaald. Er werden van hem een aantal aquarellen die hij in Nederhorst den Berg maakte, gepresenteerd. Ons werd verteld dat zijn naam Gert Verhoef was(?). Zijn omgang met de Bergse schilder Joop van Huisstede bracht hem vaak aan de Hinderdam, waar Van Huisstede toen woonde. Daar maakte hij in 1946 de beide aquarellen, waarvan hier afbeeldingen worden getoond. De eerste afbeelding betreft de oude bakkerij Hinderdam 15, waarop nog goed de oude situatie van vóór de restauratie te zien is (zie ook Werinon 2, 1992). Helemaal rechts staat het huisje waar toen Van Huisstede woonde. De grote vervallen stal links van het huis, is in 1965 afgebroken. Deze stal dateerde vermoedelijk van vóór 1695. De woonhuisjes links ernaast werden toentertijd verhuurd en waren eigendom van Pieter Hoogervorst, die op de bakkerij woonde. De aquarel heeft wat waterschade opgelopen en is inmiddels in het bezit van de familie Josse-van Damme aan de Hinderdam.

Hinderdam nr.15

Op de tweede aquareel staat het oude vissershuis aan de Hinderdam 14 afgebeeld (zie ook Werinon 4, 1994), een karakteristiek huis, dat gebouwd werd omstreeks 1735. Het huis is in 1990 helaas afgebroken. Deze aquareel is heden in het bezit van Nel van Dijk-Hagen in Hilversum. Zij is een dochter van het echtpaar Johannes Hagen- Geertruida de Bruin, voor wie beide aquarellen in 1946 gemaakt zijn en als huwelijkscadeau aangeboden. Zij hebben hun verdere leven in het vissershuis gewoond. Voordien was het eigendom van Jacobus Hagen, de vader van Jan Hagen. Mogelijk heeft de schilder in zijn onderduikperiode in Nederhorst den Berg, in een tijd dat er weinig te eten was, ook wel eens kunnen genieten van de producten die Jan Hagen als vissersman uit de Vecht wist te halen. Nel van Dijk weet te vertellen dat er in de oorlogstijd ook in dit huis verschillende personen een onderduikadres hebben gevonden.

Hinderdam nr.14

HOU STREEK. . . (BLIJF DOORGAAN)

Gerard Baar

Memento Mori 4 januari 2002. De dag dat Burgerzaken voor het eerst geopend was in het nieuwe jaar en in het prille bestaan van Wijdmeren, maar dan wel in het dorpsdeel 's-Graveland. Het had ook voor het eerst tamelijk gevoren na een week kwakkelen en ik besloot op de fiets over het Ankeveensepad op weg te gaan, omdat ik daar het een en ander te regelen had.

Al het nieuwe raasde op mij af. Voor het eerst met Euro's op zak, van Zalm gekregen. Je kon er wel geen zalm van kopen, maar je moet een gegeven paard niet in de bek kijken. Daar kwam nog bij dat ik voor het eerst deze winter het speciale geluid hoorde, heel in de verte, van schaatsen die over dun ijs krasten, waarop nauwelijks een zwaan zou kunnen blijven staan.

Na, zonder af te stappen, over het Googbruggetje gegleden te zijn en het Paradijs achter me gelaten hebbend zag ik even later op het "water" een jongen, en een meisje mét een rugzakje, dat op engelenvleugeltjes leek. Het was géén wonder en het echte paradijs lag ergens anders. Het duveltje begon aan mijn oor te lispelen. Maar ik had geen schaatsen bij me en moest verder. "Ach, achterbank-kinderen, die eindelijk wel eens alleen willen uitvinden wat er te koop is in het leven", dacht ik nog.

Op mijn terugweg leek het op een uit de hand gelopen hobby van mensen die dachten dat zij het vriespunt konden tarten. Boven het nulpunt moet je zwemmen, onder het nulpunt komt er eerst een waasje en pas ver onder het nulpunt (het klinkt onbenullig) jongt het ijs genoeg aan, om anderen dan engelen te dragen. Jaren terug wist men dat beter of hield men zich meer aan bepaalde natuurwetten. Bovengeschetste problemen zijn vooral tegenwoordig voor ijsclubs moeilijk. Nu is alles al stuk gereden voor er wat georganiseerd kan worden. Vroeger waren er minder mensen en was er minder vrije tijd. De energie werd noodgedwongen gestoken in lichamelijk zwaardere arbeid dan nu. Als je ergens in de polder op het ijs stampte om te kijken of het hield, was er niemand in de buurt. Nu meld je dat per mobieltje en je hebt per omgaande medestanders. De ultieme redding, dat is luxe. Bereikbaar door het ijs zakken.

Voorheen alleen weggelegd voor mensen die in militaire dienst geweest zijn. Die hebben onder de dreiging van tien dagen licht of erger, geleerd snel te handelen om hun geweer droog te houden tijdens de koude oorlog. Als die reflex nog altijd aanwezig is kunnen ze al watertrappelend 112 bellen. Wij zijn verwend. Wij hebben te weinig avontuur. Men lijkt verstrikt in het zoeken naar romantisch gevaar, maar dan op een andere manier.

Dit jaar bestaat de ijsclub honderd jaar, 1902 is lang geleden. In die tijd werden er ijswegen naar alle dorpen in de omgeving onderhouden en men kon pas met sterk ijs makkelijk op plaatsen komen, die verder dan op loopafstand lagen. Met wind mee en een goede conditie zelfs veel sneller dan enig vervoermiddel uit die tijd. Alles wat nu heel gewoon is om je snel voort te bewegen, moest nog zo goed als uitgevonden worden. Het ijs hief het isolement op waarin velen 's winters verkeerden. Soms zakten boodschappers van de ijsclubs op hun missie naar naburige ijsclubs door het ijs. Na het verlaten van het wak legden ze dan wel gauw wat takken neer en nat en wel trokken ze verder om kond te doen over wat hun club besloten had. Of ze droge kleren kregen vermeldt de historie niet. Het was namelijk lang niet altijd koek en ei tussen de streekverenigingen. Doordat men afhankelijk was van mondeling overleg bleef men heen en weer schaatsen en als dan de dooi intrad, was het te laat.

Maar één ding had iedereen gemeen. Men wist in die jaren dat een wak met takken gemarkeerd werd. In de 70-er jaren was deze aanduiding nog steeds in zwang, maar je had inmiddels een wat opstandiger/ beterwetend type mensen gekregen, dat zich door niets tegen liet houden. Ik heb het met eigen ogen gezien. Het was een kwakkelwinter met op veel plaatsen onbetrouwbaar ijs, maar wel uitgezette banen en waarschuwingen met dunne takkenbossen voor de wakken. Ik zie hem nog komen. Een man, volledig in flitsend schaatstenuue, maar waarschijnlijk met een schaatsopleiding op de kunstijsbaan. Met prachtige slagen naderde hij mij en andere vreemden (op het ijs ben je alleen), zag een takkenbos liggen bij een trekgat, ging soepel door de knieën en sprong..... Vervolgens lag hij te zwemmen. Hij kwam er met vereende krachten, tamelijk snel weer uit. Maar na de schrik kwam iedereen niet meer bij van het lachen.

Struinen over het ijs blijft een van de mooiste bezigheden. De geuren, de luchten, het riet, de wakken gevuld met vogels, de oneindige einder waar

heen je maar wilt. Als je dan met gebogen rug blijft steken onder een bruggetje in het kleinste dorp van Nederland (Watergang), besef je dat alles strammer en strammer wordt naar mate je ouder wordt. Maar de drang naar het zien van roodgekleurde zonsondergangen tussen wuivend riet, maakt dat je toch weer je schaatsen pakt.

CD-ROM

Door de Historische Kring Nederhorst den Berg is in samenwerking met de Historische Kring Ankeveen 's-Graveland Kortenhoef "In de Gloriosa" en het Streekarchief voor Gooi en Vechtstreek een DTB cd-rom gemaakt met daarop de klappers van de doop, trouw- en begrafenis boeken (DTB's) het oud rechtelijk archief (ORA) en akten van indemniteit. De cd-rom is op bestelling verkrijgbaar voor € 7,— excl. verzendkosten.

Ankeveen Akten van Indemniteit periode 1703-1804 Herv. Dopen 1643 – 1811 Herv. Begraven 1758 – 1788 Herv. Begraven 1700 – 1812 Herv. Begraven 1701 – 1828 <i>Blaricum</i> Akten Indemniteit periode 1743 – 1811 Rooms Katholiek Overlijden (imp – begraven + recht van successie periode 1695 – 1805 's – Graveland Akten Indemniteit periode 1730 – 1811 Herv. Dopen 1658 – 1812 Herv. Begraven Kerk 1698 – 1829 Herv. Begraven Kerkhof 1731 – 1829 Impost begraven + successie + hervormd begraven periode 1731 – 1811 Hilversum Akten Indemniteit periode 1766 – 1817 Doopschrijvingen Katholieke Hilversummers in Laren periode 1704 – 1746 en Naarden periode 1672 – 1786 Schepenrol Akten periode 1796 – 1802 <i>Kortenhoef</i> Akten Indemniteit periode 1694 – 1812 Herv. Dopen 1731 – 1811 Kath. Dopen 1809 – 1813 Herv. Begraven 1769 – 1811 ORA (oud rechtelijk archief) Transporten hypotheke periode 1556 – 1772	<i>Laren</i> Akten Indemniteit periode 1724 – 1811 Herv. Bergaven 1779 – 1808 RK. dopen 1704 – 1746 RK. Overlijden 1725 – 1811 ORA Schepenrol 1674 - 1811 Schepenrol Blaricum 1796 – 1808 Transporten en hypotheke 1723 – 1731 Diverse Schepenakten periode 1703 – 1811 <i>Loosdrecht</i> Akten van Indemniteit periode 1761 – 1783 <i>Nederhorst den Berg</i> Akten van Indemniteit periode 1729 – 1811 Herv. Dopen 1639 – 1811 Herv. Begraven 1685 – 1828 ORA Notaris Joh. Graskaas 1664 – 1710 Transporten en hypotheke periode 1757 – 1802 Schepenakten periode 1624 - 1773

Systeemvereisten zijn:

PC 486DX of hoger, 8MB Ram (16 MB aanbevolen) Windows 95 of hoger, SVGA-kaart, cd-romspeler, muis.

Verder dient u in het bezit te zijn van een van de hier volgende tekstverwerkers.

Microsoft 97 (of hoger) of Corel Word Perfect 6 (of hoger) van de volgende spreadsheet programma's Microsoft Exel 97 (of hoger) of Quatro Pro 6 (of hoger).

**Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg:
Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek,**

Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201GM

Openingstijden: maandag 9.00 – 13.00 uur, dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00 uur.

**Nederhorst
den
Berg**

